

Växter

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND

FÄLTGENTIANA

Nr 3
1993
Årg. 11

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX utkommer med tre nummer årligen (vinter, vår och höst).

Du blir medlem i GÄBS och erhåller VÄX genom att betala in årsavgiften på GÄBS postgirokonto 57 58 11 - 5. Årsavgiften för 1993 är 80 kr för dig som inte är medlem i SBF. 5 kr av denna avgift går till medlemskap i SBF. Om du redan är medlem i SBF, genom prenumeration på Svensk Botanisk Tidskrift (SBT), är årsavgiften 75 kr. För familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr (inkluderar ej VÄX).

Prenumeration på SBT beställs genom Britt Snogerup, Botaniska museet, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund, postgiro 446 50 72 - 9. SBT utkommer sex gånger årligen och omfattar ca 420 sidor. Prenumerationsavgiften för 1993 är 225 kr.

Önskemål och bidrag i alla former för kommande VÄX mottages tacksamt av redaktionen:

Bengt Stridh, 6:e Bjurhovdagången 36, 1 tr, 723 53 Västerås, 021/84 23 07

Gunnar Nilsson, Vågskrivargatan 1A, 803 20 Gävle, 026/12 46 31

Rosa Wallgren, Källparksgatan 2, 754 32 Uppsala, 018/21 04 29

Mats Wedin, Gnejsvägen 7 A, 752 42 Uppsala, 018/55 22 39

GÄBS styrelse 1993

Ordförande	Anders Delin	Lundnäs 3279	820 10 Arbrå	0278/400 57
			telefonsvarare och fax:	0278/409 59
Vice ordf.	Peter Ståhl	Majvägen 30	803 33 Gävle	026/18 72 78 NYTT
Sekreterare	Jens Hansen	Bondarv 2242	820 40 Järvsö	0651/470 87
Kassör	Stefan Olander	Björkhamreg. 8D	821 31 Bollnäs	0278/155 31
	Bengt Stridh	adress enligt ovan		
	Björn Wannberg	Ormvråksvägen 7	756 52 Uppsala	018/32 07 59
	Åke Ågren	Ringvägen 9 E	826 50 Söderhamn	0270/105 03
suppleant	Gunni Hedkvist	Främlingshemsv. 18	810 22 Årsunda	026/402 11
suppleant	Leif Kihlström	Getryggen 6	810 41 Forsbacka	026/29 30 03

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Peter Ståhl som handhavare av atlasrutor. I Gästrikland pågår projektet "Gästriklands flora" med Peter Ståhl som ledare, Kjell Wallin som handhavare av florarutor och Birgitta Hellström som rapportmottagare för hotade arter.

GÄBS har 198 medlemmar varav 13 familjemedlemmar (1993-09-14).

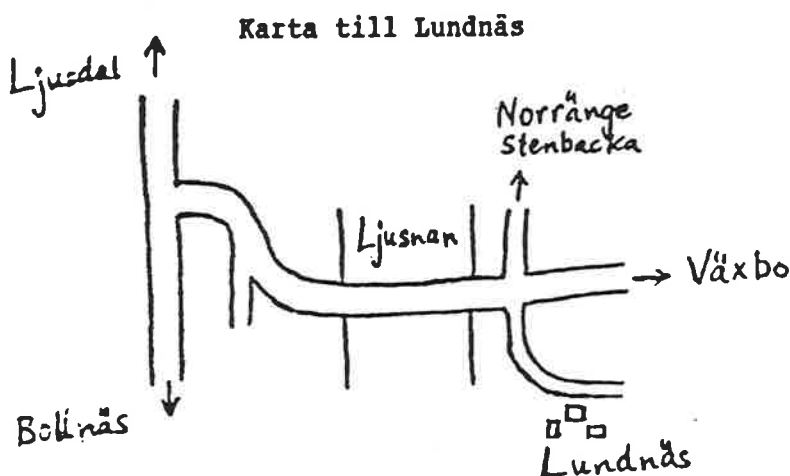
Omslagsbild av Jonas Lundin, Gävle.

Höstmöte söndag den 31 oktober

GÄBS traditionella höstmöte hålls som vanligt hos Anders Delin på Lundnäs i Arbrå. Söndag den 31 oktober kl. 10.30 träffas vi för att summera sommarens upplevelser. Tag med pressade växter, som du vill ha hjälp med att artbestämma eller som du vill visa andra. Tag också med diabilder (max 30) för att visa växter som du inte kan artbestämma, ovanliga växter eller vackra växtbilder som vi kan glädjas åt då och kanske också längre fram på vykort eller som illustration i Hälsinge- eller Gästrikfloran. Alla är välkomna.

EXTRA

Mora Aronsson från Databanken för hotade arter, Uppsala, berättar om databankens arbete och speciellt om floraväktarverksamheten. Att vara floraväktare innebär att man med jämna mellanrum kontrollerar statusen för en lokal med en hotad art. Kom till höstmötet så får du höra mera om detta!

Floraväktare?!

Bengt Stridh

Inför Mora Aronssons föredrag om Databankens väktarverksamhet på GÄBS höstmöte den 31 oktober kan det vara på sin plats att fundera över vilka arter i länet som kan bli aktuella för väktarverksamhet. Som ett underlag för dessa funderingar förtecknas nedan alla kärlväxter ur hotkategorierna 0-3 som är funna i Gävleborgs län. Dessutom anges aktuell status i den mån den är känd. Listan är inte helt komplett och kanske inte helt korrekt för alla arter. Meddela därför gärna tillägg, rättelser etc till VÄX redaktion.

Symboler

- = bofast
- o = tillfällig. För kolumnerna GS och HS avses här arter som påträffats under 1980-talet och 1990-talet. (Äldre fynd har markerats med x.)
- ↓ = utgången, tidigare bofast
- x = påträffad. I de flesta fall gamla, mer eller mindre tillfälliga, fynd på ruderatmark (hamnar etc.).
- = ej påträffad

För Gästrikland anges för de flesta idag kända arter en hotkategori.

Referenser

- Hotade växter i Sverige 1990. Databanken för hotade arter och Naturvårdsverket. Lund 1991. Avser uppgifter i kolumnen för X län.
- Eric Hultén. Atlas över växternas utbredning i Norden. Andra upplagan. Stockholm 1971.
- Uppgifter för Gästrikland (GS) har lämnats av Peter Ståhl, Gävle. De avser belägg i de offentliga herbarierna, litteraturuppgifter, fynd gjorda under arbetet med Gästriklands flora och uppgifter i Hulténs atlas.
- Uppgifter från Hälsingland (HS) har lämnats av Åke Ågren, Anders Delin och Bengt Stridh. De bygger på egna iakttagelser, belägg i de offentliga herbarierna och uppgifter i Hulténs atlas.

Hotkategori 0 = försvunna

Art	X län	GS	HS
Dårrepe <i>Lolium temulentum</i>	o	x	x
Gaffelglim <i>Silene dichotoma</i>	o	x	x
Linmåra <i>Galium spurium</i> ssp. <i>spurium</i>	-	x	?
Linrepe <i>Lolium remotum</i>	o	x	x
Linsnärja <i>Cuscuta epilinum</i>	o	↓	x
Vitnoppa <i>Gnaphalium luteo-album</i>	o	-	x ¹
Jättespärjel <i>Spergula arvensis</i> var. <i>maxima</i>	↓	-	?
Lindådra <i>Camelina sativa</i> ssp. <i>alyssum</i>	↓	-	↓
Åkerskallra <i>Rhinanthus serotinus</i> ssp. <i>apterus</i>	↓	↓	?

¹ Uppträdde i slutet av 1800-talet införd på avfallsplatser enligt Hultén.

Hotkategori 1 = akut hotade

Art	X län	GS	HS
Rysk drakblomma <i>Dracocephalum thymiflorum</i>	•	-	↓ ¹
Bynmålla <i>Chenopodium urbicum</i>	o	↓	x
Kalvnos <i>Misopates orontium</i>	o	x	-
Kamomillkulla <i>Anthemis cotula</i>	o	x	x
Kattmynta <i>Nepeta cataria</i>	o	x	o? ²
Kålsenap <i>Erucastrum gallicum</i>	o	x	-
Liten vildpersilja <i>Aethusa cynapium</i> ssp. <i>agrestis</i>	o	-	?
Nålkörvel <i>Scandix pecten-veneris</i>	o	x	x
Röd nattskatta <i>Solanum luteum</i> ssp. <i>alatum</i>	o	?	?
Spjutsporre <i>Kickxia elatine</i>	o	x	x
Stinkmålla <i>Chenopodium vulvaria</i>	o	x	x
Strandvallmo <i>Glaucium flavum</i>	-	x	x
Svartklint <i>Centaurea nigra</i>	o	x	o ³
Vårviol <i>Lathyrus sphaericus</i>	-	x	-
Åkerranunkel <i>Ranunculus arvensis</i>	-	o	-
Ädelmynta <i>Mentha x gentilis</i>	o	x	?
Ångskorn <i>Hordeum secalinum</i>	o	x	x
Ångslost <i>Bromus racemosus</i>	o	-	x
Dvärgglästräken <i>Botrychium simplex</i>	↓	↓	-
Klätt <i>Agrostemma githago</i>	↓	↓	↓
Råglöst <i>Bromus secalinus</i>	↓	↓	↓

¹ Sågs på den enda kända nutida lokalen senast 1990 i 1 ex. av Åke Ågren, Söderhamn.

² Icke verifierat fynd i trädgård i Arbrå enligt Åke Ågren.

³ Funnen av Göran Törnqvist i Bergsjö enligt Åke Ågren.

Hotkategori 2 = sårbara

Art	X län	GS	HS
Glesgröe <i>Glyceria lithuanica</i>	•	• 2	•
Honungsblomster <i>Herminium monorchis</i>	•	↓	-
Knippnejlika <i>Dianthus armeria</i>	•	-	o ¹
Knottblomster <i>Microstylis monophyllos</i>	•	• 3	• 2
Knölvial <i>Lathyrus tuberosus</i>	•	• 1	o ³
Rutlåsbräken <i>Botrychium matricariifolium</i>	•	• 1	•
Skogskorn <i>Hordeum europaeus</i>	•	• 2	-
Stor bockrot <i>Pimpinella major</i>	-	o	-
Stor låsbräken <i>Botrychium virginianum</i>	•	• 3	•
Topplåsbräken <i>Botrychium lanceolatum</i>	•	• 1	•
Ängsklint <i>Centaurea phrygia</i>	•	• 2	-
Borstsäv <i>Scirpus setaceus</i>	o	x	-
Ekorrsvingel <i>Vulpia bromoides</i>	o	x	o ⁴
Grenigt kungsljus <i>Verbascum lychnitis</i>	o	x	x ⁵
Grusnejlika <i>Gypsophila muralis</i>	o	x	x
Källfräne <i>Rorippa nasturtium-aquaticum</i>	o	x	-
Renkavle <i>Alopecurus myosuroides</i>	o	x	x
Småtörel <i>Euphorbia exigua</i>	o	x	x
Sommarklynne <i>Valerianella dentata</i>	o	↓	-
Strandbräsmå <i>Cardamine parviflora</i>	o	-	-
Strimfibbla <i>Leontodon taraxacoides</i>	o	x	-
Taggkörvel <i>Anthriscus caucalis</i>	o	-	x
Äkerfibbla <i>Hypochaeris glabra</i>	o	x	-
Äkersyska <i>Stachys arvensis</i>	o	x	x
Brunkulla <i>Nigritella nigra</i>	↓	-	↓
Luddvicker <i>Vicia villosa</i>	↓	↓	x
Vit kattost <i>Malva pusilla</i>	↓	↓	x

¹ Ett fynd i HS. Påträffades ej 1992 av Åke Ågren.

² En känd lokal i HS. 9 ex. 1992 (ej rapporterad i SBT 3/1993) och 20 ex. 1993 enligt Åke Ågren.

³ I rabatt i Söderhamn enligt Åke Ågren.

⁴ Faxeholmen, Söderhamn, 1991 enligt Åke Ågren.

⁵ Herbariebelägg från Ljusdal 1894.

Hotkategori 3 = sällsynta

Art	X län	GS	HS
Bergviol <i>Viola collina</i>	•	-	•
Gulxne <i>Liparis loeselii</i>	•	• 3	-
Hjuldaggkäpa <i>Alchemilla propinqua</i>	•	• 3	?
Köseven <i>Agrostis clavata</i>	•	-	•
Nordslamkrypa <i>Elatine orthosperma</i>	•	• 3	•
Skogssvingel <i>Festuca altissima</i>	•	• 2	•
Strandförgätmigej <i>Myosotis laxa ssp. baltica</i>	•	•	?
Sjuhörnig daggkäpa <i>Alchemilla heptagona</i>	•	-	?
Sumpviol <i>Viola uliginosa</i>	•	• 4	-
Svedjenäva <i>Geranium bohemicum</i>	•	• 4	•
Sötgräs <i>Cinna latifolia</i>	•	-	•
Vågbladig daggkäpa <i>Alchemilla cymatophylla</i>	•	-	?
Ävjepilört <i>Polygonum foliosum</i>	•	• 2	•
Ävjestarr <i>Carex bergrothii</i>	-	•	•
Dikesskräppa <i>Rumex conglomeratus</i>	o	x ¹	-
Fodervallört <i>Symphytum asperum</i>	o	o	x
Gråmynta <i>Mentha longifolia</i>	o	-	x
Klibbig fetknopp <i>Sedum villosum</i>	o	-	-
Piggfrö <i>Lappula squarrosa</i>	o	1	o ²
Revsuga <i>Ajuga reptans</i>	o	-	-
Rosenmalva <i>Malva alcea</i>	o	-	-
Rundmynta <i>Mentha suaveolens</i>	o	x ³	-
Sanddådra <i>Camela sativa ssp. microcarpa</i>	o	-	?
Sandlusern <i>Medicago minima</i>	o	-	-
Skuggsvingel <i>Festuca heterophylla</i>	o	-	o ⁴
Sumpskräppa <i>Rumex palustris</i>	o	-	x
Äkta vallört <i>Symphytum officinale</i>	o	o	-
Nicktistel <i>Carduus nutans</i>	↓	1	o ⁵
Renlostia <i>Bromus arvensis</i>	↓	↓	x

¹ Ett tillfälligt fynd i GS enligt Hulténs atlas. Inga fynd kända av Peter Ståhl.² Har under flera år funnits vid Arbrå järnvägsstation enligt Anders Delin, Arbrå.³ Ett fynd i GS enligt Hulténs atlas. Inga fynd kända av Peter Ståhl.⁴ Nu utgången från lokal i Söderhamnstrakten enligt Åke Ågren.⁵ Påträffades tillfälligt när ett sågverk revs enligt Åke Ågren.

Reservatet för fältgentiana på Rigberg i Hassela

Anders Delin

De överväldigande rika bestånden av **fältgentiana** på Rigberg upptäcktes en sensommardag 1977 av Ove Åkerström i Harmånger (se Väx nr 2/1985). De stod i en backe intill vägen upp till gårdstomten. Även **brudsporre** fanns där. Husen var rivna och hela den forna jordbruksmarken planterad med gran. På större delen av denna mycket bördiga mark hade granbeståndet hunnit sluta sig, men i backen med fältgentianan kom fortfarande mycket ljus ner till markytan mellan buskar och träd. Granarna var här mer senvuxna och omväxlade med björkar, sälgar, tallar, aspar och rönnbuskar.

Historia

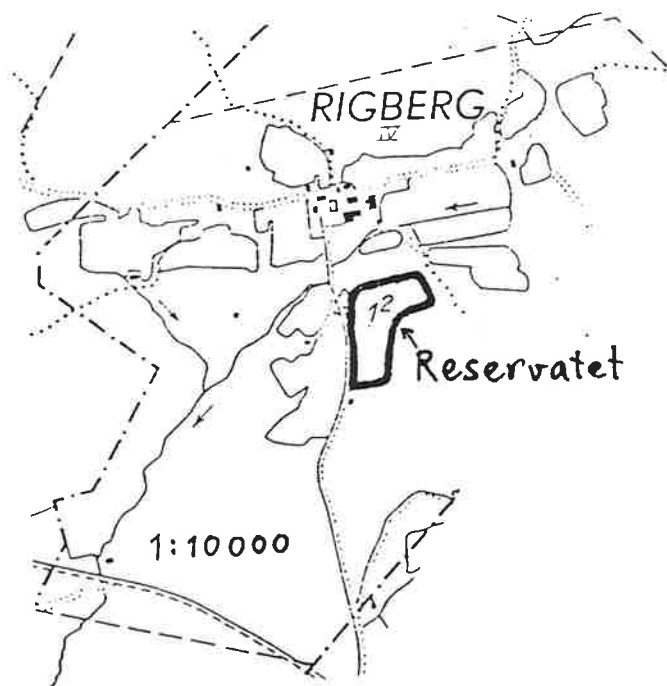
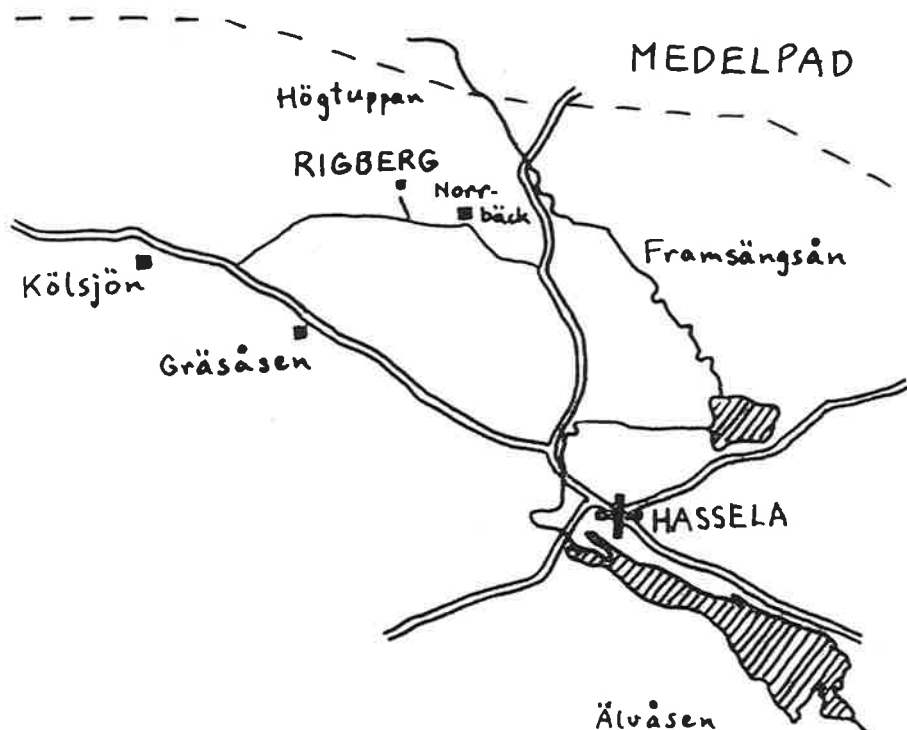
Rigberg var en bosättning i den norra utkanten av Hassela, nära Medelpadsgränsen, 400 meter över havet, på en finkornig jord med mullbildning, med fjälltolta och hässlebrodd i angränsande skog. Den odlade jorden hade ungefär samma utsträckning på kartorna från laga skiftet 1830-32 och från 1952 och omfattade c:a 22 hektar. På kartan från 1952 kan man räkna till 10 byggnader på gårdstomten och 10 lador och andra uthus utspridda över ägorna. Till detta kan man lägga de myrslåttar med lador, som brukade höra till varje hemman.

Efter andra världskriget kom den moderna tiden. Bilen kom, bilväg byggdes, och i stället för att tillföra gården en framtid förde dessa moderniteter bort folk och få, hela kulturen. Som på de flesta utmarksgårdar lades jordbruket ned även på Rigberg. Ströms bruk, som åtminstone sedan 1903 hade ägt gårdens skog, planterade omkring år 1960 gran på den odlade jorden, och 1977, när Ove Åkerström kom hit, var förvandlingen genomförd - man såg skog i stället för åker.

Marken, kärlväxterna, mossorna och svamparna vittnar dock om den tidigare odlingen långt efter att granarna har planterats. De gröna växterna tynar i mörkret, men kan inte fly undan, och ersätts endast ytterst långsamt av skogsarter. Ängsfloran blir länge kvar, fast utan blommor, och i backen vid Rigberg, där igenväxningen inte hade hunnit så långt, var även blomningen fortfarande rik.

Reservat för ängsfloran

Tillsammans med Ove och den 1987 avlidne Arne Sandström från Hudiksvall var jag där första gången den 30 augusti 1982. Tusentals storvuxna plantor av **fältgentiana** blommade då i backen, både i renlaven på berget i dess översta del och på finjorden nertill. Vi fann också

brudsporre, norsknoppa, klockpyrola ochen lång rad av för Hälsingland typiska ängsväxter, tillsammans med en hel del skogsväxter.

Vi tyckte det var ganska tydligt, att all denna fågling skulle försvinna om granarna tilläts att ta över, och bestämde oss för att försöka rädda något undan igenväxningsdöden. En sådan aktion fordrade ju kunskap om markhistorien, så vi studerade kartan från 1830-32 och försökte tolka tecken på marken. På kartan står det "skogbacke" på platsen där fältgentianan växer så ymnigt. Den övriga odlade jorden har tre olika färger, som betyder "odling", "sval" och "äng". Skogen omger gården som ett vitt hav utan ord, gränser eller betydelse.

På den tiden gick ju kreaturen alltid på skogen och betade, och att de gick även i "skogbacken" är ganska säkert. Frågan var om denna backe hade en speciell funktion, om den var hägnad och betades intensivare. Vi har sett resterna av snedhagen i nedre kanten av skogbacken, den som inhägnade den odlade jorden, men vi har inte sett någon hage i backens borte begränsning. Kanske var det bara så att djuren samlades i skogbacken utanför snedhagen och "hängde på låset" för att komma in. År 1992 fick vi också av Pelle Sving i Norrbäck veta att vårt reservat ligger på det som kallades Knallbacken, att den inte var hägnad och att kor och hästar brukade gå där.

Marken ger också viss vägledning. Bland de unga planterade granarna ser man fortfarande stubbar efter ett glest bestånd av grova tallar. Förmodligen har de avverkats en kort tid före granplanteringen, kanske på 1950-talet.

Vad som behövde göras för att bevara

skogbackens ängsflora var ganska tydligt: granbeståndet behövde glesas ut. Vad som därefter skulle hända, räknade vi med, var att gräs och örter skulle ta fart. Vi räknade med möjligheten att slåtter sedan skulle behöva påbörjas. Samtal med Leif Eriksson på Iggesund, som då var markägare, antydde att vi skulle kunna få denna plan genomförd.

Den 10 september 1983 arbetade Ove, Arne och jag en dag med att söka den bästa avgränsningen. Vi högg siktgator, stegade, tog ut kompassriktningar och ritade en karta. Efter ytterligare diskussioner med Leif Eriksson gjorde vi om avgränsningen den 11 juni 1984. Slutresultatet är ett arrendeavtal mellan GÄBS och Iggesund (numera MoDo), enligt vilket vi inom de angivna gränserna, på en yta av ett hektar, fick glesa ut granskogen till ett bestånd med 5 meters lucka och slätta marken. Höstarna 1984 och 1985 lade vi ut sex provrutor inom reservatet och två utanför. Meningen är att följa utvecklingen för kärlväxterna i provrutorna under en längre tid.

År 1985 rörde skogsvårdsstyrelsen reservatet enligt avtalet. De följande åren inskränkte sig skötseln där till att dra undan ris och observera utvecklingen av fältskiktet. Utvecklingen på berget skiljer sig från den på finjorden nertill i området. På berget har röjningen gynnat fältgentianan och övriga ängsväxter, medan ett kraftigt uppslag av hög ört- och gräsvegetation på de nedre delarna har missgynnat fältgentianan där. År 1992 började vi därför med slåtter på de nedre delarna, och fortsatte 1993 på en större areal.

Florans utveckling

Fältgentianans utveckling på berget är anmärkningsvärd. Utglesningen av skogen har där uppe inte medfört någon större tillväxt av de högvuxna örterna och gräsen, och gentianan tycks trivas utmärkt utan hjälp av någon slåtter. Den växer här i mattor av renlavar, kattfot, och lingon, tillsammans med glest stående plantor av vitklöver, ögontröst, liljekonvalj, gullris, och lite brudsporre, nattviol och jungfru Marie nycklar. Denna lokal är så nära en naturlig miljö för arten jag kan tänka mig, men tror ändå inte att den är spontan på platsen.

Vid våra besök i augusti 1992 och samma årstid 1993 har vi sett att älgarna tacksamt har anammat vårt ängsflorareservat på Rigberg. Rönn och sälk är kraftigt nedbetade och vid vårt besök i augusti 1993 fanns massor av älglegor på pucklar i backen, varifrån djuren hade god utsikt. Legorna var grupperade tre och tre, en stor i mitten och två små på sidorna, tydligen efter en ko med två kalvar, som flyttat sig genom området under det de betade.

Jordtunga

Även bland svamparna finns ängsarter, och några sådana har vi observerat under de senaste åren. Där finns en liten gul fingersvamp, troligen ängsfingersvamp, en svart jordtunga och gulorange-färgade vaxskivlingar, men ingen svampexpert har inventerat området.

Till naturvärdena vid Rigberg hör också vägen. Från den under 1992 eller 1993 anlagda skogsbilvägen, som tvärrar över dalen nedom Rigberg, leder den gamla kärrvägen ett par hundra meter

upp till gården. Den passerar i västra kanten av reservatet. På vägens andra sida, parallellt med vägen, drogs en 10000 volts kraftledning omkring år 1987. Avståndet till granplanteringen väster om reservatet har alltså ökat genom ledningsdragningen och ljusinsläppet till vägen ökat. Vägbanan är oförändrad sedan många decennier och bibehåller mycket av sin gamla vegetation, som dock nu får allt mer konkurrens av busksly. På vägen växer bl.a. fältgentiana, kattfot, backnejlika, fjällgröe och norsknoppa. De tre senaste har sin enda förekomst just på vägen. I år slåttades vägen noggrant för att gynna dessa arter.

De arbeten som har gjorts på Rigberg på senare år har till stor del utförts av medlemmar i Nordanstigs naturskyddsförening. Från botaniska sällskapet har Göran Törnqvist och jag själv varit de flitigaste deltagarna. Det förefaller naturligt att Nordanstigs naturskyddsförening så småningom tar huvudansvaret för skötseln, gärna tillsammans med andra idcellaorganisationer i trakten och givetvis tillsammans med GÄBS. Det är också dags att söka NOLA-bidrag för den slåtter som vi nu ser blir nödvändig.

Remman - en gammeldags äng

Bengt Stridh

Sedan 1988 har Naturskyddsföreningen i Ljusdal och Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS) utfört ängsslåtter vid Remman i Ljusdals fg (RUBIN: 16G7D1-1-). Syftet med slåttarna är att försöka bevara ett exemplar på en traditionell äng. Det vill säga en sådan som slogs med lie och där man tog höet åt djuren och där djuren betade en kort tid efter det att ängen slagits. Utmärkande för en traditionell äng är att den ej plöjts och ej konstgödslats. Välbevarade ängar är idag en raritet och därför har sådana eftersökts och inventerats under senare år under ledning av landets länsstyrelser. 1987 upptäcktes ängen på Remman av Stefan Grundström som då inventerade ängsmarker i Hälsingland. Remman tillhör värdeklass II, dvs med myckethögt bevarandevärde enligt länsstyrelsens nyutkomna "Ängar och hagar i Gävleborg". Rapporten säger att "genom den återupptagna hävden kommer värdet på sikt att öka".

Efterforskningar av Remmans ägare Jane Walther, Stockholm, i mantalslängder visar att bonden Gudmund Hindriksson bodde i Remman med hustru och en dotter redan 1696. Enligt en uppteckning från 1780 är bosättningen ett så kallat finntorp. Fast befolkning har sedan funnits till mitten av 1950-talet. Därefter har ingen kontinuerlig hävd

bedrivits av ängen. Däremot har ängen hållits fri från buskar sedan början av 1970-talet, vilket varit räddningen för ängen.

Med försvinnandet av ängsmarken har också många växtarter minskat i Sverige. En exklusiv ängsväxt är **fältgentiana** *Gentianella campestris ssp. campestris*, en tvåårig, vårgroende ört som nästan enbart växer på ängsmark. Fältgentiana har minskat enormt under 1900-talet och från att tidigare varit ganska allmän i södra halvan av Sverige tillhör den numera hotkategori 4 (hänsynskrävande). Mycket glädjande är att fältgentiana på Remman ökat för varje år sedan den traditionella hävden återupptagits, se tabell 1.

Låsbräken är en annan nästan lika exklusiv ängsväxt som upptäcktes 1991. En raritet är den vackra orkidén **brudsporre** har som mest setts i ca 60 blommande exemplar 1990. 1993 var det 24 blommande plantor. Både brudsporre och fältgentiana blommar ungefär i mitten av juli. Cirka 160 olika arter av kärlväxter, varav några planterade, är påträffade på Remman. Andra ängsväxter är bland annat *blodrot*, *blåklocka*, *bockrot*, *dvärglumner*, *fjälltimotej*, *färsvingel*, *grässjärnblomma*, *majsmörblomma*, *ormrot*, *prästkra*, *rödklöver*, *rödven*, *rölleka*,

Tabell 1

Fältgentianas utveckling på Remman. Uppgiften från 1987 är från Stefan Grundström, i samband med länsstyrelsens ängsinventering. Vid en del av plantorna utanför provruta 1 kunde några små fjolårsståndare ses 1990, vilket visar att antalet var något underskattat 1989.

		Fältgentiana. Antal blommande exemplar.					
	1987	88	89	90	91	92	93
Provruta 1 - 3 m ²		4	17	37	40	14	173
Provruta 2 - 1 m ²			7	12	4	6	0
Fältgentiana utanför ruta 1		0	0	74	107	177	1033
Fältgentiana utanför ruta 2			0	6	4	3	16
Fältgentiana vid brudsporrar			0	0	2	0	79
Summa	ca 20	4	24	129	157	200	1301

stagg, slätterfibbla, sumpmåra, teveronika, vitsippa, vårbrodd, ängsskallra och ängsviol.

Någon systematisk inventering av svampar har ej gjorts, men även bland dessa kan man förvänta sig att det finns ängsbundna arter. 1990 hittade Inez och Kerstin Hallonqvist och Lars Lundin *ängsvaxskivling* (vanligast), *scharlakansröd vaxskivling*, *mönjevaxskivling*, *blodvaxskivling* och *toppvaxskivling* (minst vanlig).

Det 50-tal humlestöror som satts upp är vackert dekorerade av den slingrande humlens blad och de kotteliknande samlingarna av honblommor. Därmed är vi en god bit på väg till de 200 humlestänger i de två humlegårdar som omnämns i 1780 års uppteckning.

Maj Johansson, Bäckan, en av eldsjälarna i projektet har lett en slätterkurs, som haft avslutning på Remman. Nya medhjälpare i slätten är för övrigt varmt välkomna. Det är ett kul men också ett drygt arbete att hävda de mer än 1 ha som det är frågan om på Remman. Under de senaste åren har en så kallad slätterbalk använts för

att snabbas på slätten. När Åke Johansson, Bäckan, från och med ifjol började köra borthö med traktor var det ett ovärderligt tillskott, dessförinnan hade höet burits bort på bårar vilket var både mödosamt och tidskrävande.

För besökare vid ängen i Remman har Sven-Erik Färlin, Hovra, en annan av eldsjälarna förfärdigat en informations-tavla gjord av lärkträd. Om du skall besöka Remman rekommenderas en bra karta, t.ex. topografiska kartan 16G Ljusdal NV. Det finns väldigt mycket skogsbilvägar i trakten och skyltning till Remman saknas. Men låt dig inte avskräckas av det, ängen är väl värd ett besök!

Groning hos fältgentiana

Bengt Stridh

Ett ännu opublicerat manuskript¹ har Per Milberg, Institutionen för växtodlingslära, Sveriges lantbruksuniversitetet, Uppsala, rapporterat resultaten från studier av frögroning hos fältgentiana *Gentianella campestris*. Med tanke på fältgentiana minskat så kraftigt att den idag tillhör hotkategorin hänsynskrävande är det av stort värde att få ökad kännedom om artens groningsbeteende. Milbergs intressanta resultat presenteras kortfattat nedan.

Endast frön som hade övervintrat grodde. Fröna var grobara redan i februari men i groningsförsök utomhus började fröna gro först i början av maj, vilket tolkas som att den låga marktemperaturen troligen förhindrade fröna att gro tidigare. Fröna grodde först då marktemperaturen översteg 10°C, se Fig. 1. 137 (27%) av 500 frön grodde under maj månad. Under nästkommande vår grodde inga ytterligare frön.

Experiment visar att även frön som begravts i jord och ej exponerats för ljus grodde under jorden under den första våren. Detta beteende förhindrar troligen uppbyggnaden av en långlivad fröbank.

Efter 21 månader i jord var endast ett fåtal frön levande (1-2%). I försök gjorda på den närliggande *G. germanica* (Pons²) har frön rapporteras vara levande efter fler år, däremot kunde inget av dessa frön fås att gro.

Ingen långlivad fröbank av fältgentiana kunde påvisas i jordprover tagna

innan fältgentianan satt frö, på två olika lokaler i Uppland. Milberg påpekar dock att gentianor är svåra att få att gro under laboratorieförhållanden och att resultaten skall tolkas med försiktighet.

Milberg drar slutsatsen att årlig fröproduktion är viktig för att behålla populationsstorlekarna och undvika att arten försvinner från en lokal eftersom det inte finns någon reserv att ta av i form av en långlivad fröbank om fröproduktion skulle utebli under en säsong.

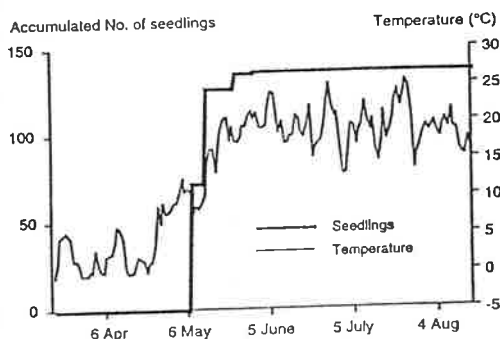

Fig. 1 Groning under 1992 av höstsådd fältgentiana och daglig medeltemperatur i jorden vid sådjupet (2-3 mm). Totalt 500 frön såddes på hösten 1991. Groddplanter räknades varje vecka.

¹ Per Milberg. Germination ecology of the endangered grassland biennial *Gentianella campestris*. Manuskript.

² T. L. Pons 1991. Dormancy, germination and mortality of seeds in a chalk-grassland flora. *Journal of Ecology*, 79, 765-780.

Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS)
Lokalförening till Svenska Botaniska Föreningen

Medlemsregister september 1993

198 medlemmar varav 13 familjemedlemmar

GÄBS behöver ditt stöd.
För bara 25 kr blir du familjemedlem i GÄBS
(som familjemedlem får du ingen tidskrift).

Adressändringar sänds till Bengt Stridh

Johan Abenius	Svedviksvägen 29	149 43 Nynäshamn
Ingrid Alm-Elmeborg	S Kopparslagargatan 16B	802 51 Gävle
Anders Andersson	Box 29	820 50 Los
Bert Andersson	Fabriksgratan 8	784 68 Borlänge
Folke Andersson	Postvägen 121	820 22 Sandarne
Gullan Andersson	Åkerslundsvägen 18	810 22 Årunda
Gunnar Andersson	Ångsvägen 4	826 35 Söderhamn
Bo Appel	Dalgatan 1B	824 00 Hudiksvall
Mora Aronsson	Rymdgatan 71	195 55 Märsta
Lars Asklund	Baldersgatan 14	713 32 Nora stad
Mats Axbrink	Blockvägen 34 B	824 00 Hudiksvall
Gunnar Bakken	Barrvägen 1	803 25 Gävle
Björn Belfrage	Fjärde Tvärgatan 51	802 82 Gävle
Berit Bellander	Furumovägen 17F	803 41 Gävle
Berit Berglund	Glaciärvägen 3	803 33 Gävle
Magnus Bergström	Jungfrugatan 50 nb	114 44 Stockholm
Anders Bertilsson	Bäcksholm	565 91 Mullsjö
Lars Björs	Skålbo 4158	820 40 Järvsö
Sigvard Bodin	Snarböle 3494	826 94 Norrala
Gunnar Bodlund	Kaptensgatan 9A	826 57 Söderhamn
Roland Borgström	Floravägen 3 G	437 31 Lindome
Lennart Bratt	Linnevägen 23A, 1 tr	791 32 Falun
Harald & Greta Brodin	Storgatan 27 B	824 31 Hudiksvall
Kerstin Bryntse-Andreassen	Slätulandsvägen 5	816 92 Lingbo
Urban Carlbäcker	Murmästargatan 33B	802 70 Gävle
Carl-Eric Carlsson	Föränge 1067	820 40 Järvsö
Mats Carlsson	Grefsen Allé 4A	N-0488 Oslo NORGE
Berndt Carrington	Hästbergsringen 18	791 36 Falun
Kerstin Cedergren Gelting	Tegelgatan 24	752 39 Uppsala
Börje Cedermark	Norrlandsvägen 73C	821 36 Bollnäs
Anna Dahlbeck	Hälsjö 8484	820 64 Näsvisen
Nils och Ingegerd Dahlberg	Regementsgatan 30	831 35 Östersund
Anne-Marie & Göran Dahlbäck	Gråbergsvägen 20	805 95 Gävle
Bengt Danielsson	Kremlevägen 3	756 46 Uppsala
Per-Erik Danielsson	Sunnerstavägen 7	821 41 Bollnäs
Kaj Davidsson	Hjalmars väg 15	289 00 Knislinge
Anders Delin	Lundnäs 3279	820 10 Arbrå
Ingemar Echard	Box 346	820 03 Viksjöfors
Janne Edelsjö	Karlbergsvägen 68	113 35 Stockholm
Malte och Gunnel Edman	Långängesvägen 2	820 10 Arbrå
Joakim Ekman	Odengatan 35A	633 52 Eskilstuna
Torbjörn Eliasson	Pl 407D	820 50 Los
Åke Englund	Ordensgatan 11A	820 10 Arbrå
Gunnar Eriksson	Kuppbolsvägen 82A	804 29 Gävle
Sten Eriksson	Tuvstarrvägen 32	803 36 Gävle
Gunnar Ersare	Ringvägen 2	820 60 Delsbo
Gunnar Flygh	Bergkantsgatan 10C	653 42 Karlstad
Per Forsgren	Hesselmanns väg 45	752 63 Uppsala
Lars-Henrik Forssblad	Tingsvägen 11	824 00 Hudiksvall

Signe Frank	Flästa 3718	820 10 Arbrå
Kajsa v Friesen-Grapengiesser	Snåre 191	827 92 Ljusdal
Sven Erik Färilin	Håvra 348	820 42 Korskrögen
Lennart Glans	Tjärnvägen 1	824 00 Hudiksvall
Mats Gustafsson	Prästgårdsgatan 19A	752 30 Uppsala
Erik Göthner	Lugnvägen 6	816 30 Ockelbo
Lars Åke Haller	Idungatan 4	802 67 Gävle
Jens och Carina Hansen	Bondarv 2242	820 40 Järvsö
Jan Hassner	Rådhusgatan 25	827 00 Ljusdal
Arne Hedblom	Alvägen 2	822 00 Alfva
Pia Hedblom och Stefan Flodin	Rävpasset 13B	803 35 Gävle
Gunni och Per Hedkvist	Främlingshemsvägen 18	810 22 Årsunda
Pär Hedwall	C.D. Ekmansväg 4	820 23 Bergvik
Per-Olof Hellgren	Söderhamnsvägen 1084	821 50 Bollnäs
Birgitta Hellström	Ringvägen 35	810 41 Forsbacka
Bengt Hemström	Östanåvägen 13B	810 70 Älvkarleby
Bo Henriksson	Gamla Landsvägen 5	828 00 Edsbyn
Elisabeth Hermansson & Victor Li	Myra 2276	820 40 Järvsö
Mats Hindström	Märgelvägen 14A	802 57 Gävle
Sören Hjältström	Urbergsterrassen 50	802 62 Gävle
Barbro Holma	Blockvägen 29 III	824 00 Hudiksvall
Hans Hultin	Sickervägen 7	805 97 Gävle
Gösta Hällhoff	Vänortsvägen 37, 2tr	824 41 Hudiksvall
Stig Höglom	Persfallsvägen 8B	813 32 Hofors
Johan Höjer	Ångsullsvägen 7	803 36 Gävle
Per-Gunnar Jacobsson	Ringvägen 41	820 60 Delsbo
Hans Johansson	Slättvägen 48	824 00 Hudiksvall
Maj Johansson	Pl 682	820 46 Ramsjö
Marianne Johansson	Pl. 2812 A	733 91 Sala
Rune Johansson	Linskäktvägen 17	805 97 Gävle
Birger Jonsson	Fältspatsvägen 46	803 34 Gävle
Gun Jonsson	Fältspatvägen 40, 2 tr	803 34 Gävle
Hans Jonsson	Hygbacka 2B	828 34 Edsbyn
Leif Jonsson	Per-Ersgränd 4	820 10 Arbrå
Margareta Jubel	Siggebodavägen 2A	814 30 Skutskär
Sigurd Jönsson	Nordanågatan 8	822 00 Alfva
Lennart Karlén	Rödsippsstigen 1	153 31 Järna
Thomas Karlsson	Kulramsvägen 3C	224 67 Lund
Mats Karström	Alstigen 9	960 30 Vuollerim
Leif Kihlström	Gettryggen 6	810 41 Forsbacka
John-Erik Klaar	Ljungvägen 7	820 22 Sandarne
Arild Krovoll	Olav Engelbrektssons Allé 48	N-7040 Trondheim NORGE
Gunborg Lantell	Tenngatan 8	811 52 Sandviken
Arnold Larsson	Johannesberg 3465	820 60 Delsbo
Bengt Larsson	Pl 1196 Tubbo	840 10 Ljungaverk
Bengt MP Larsson	Johannesbäcksg 80B, 2tr	754 33 Uppsala
Gustav och Berit Larsson	Holmsundsvägen 23	804 29 Gävle
Lars Larsson	Skolhusgatan 25	826 31 Söderhamn
Leif Larsson	Långgatan 79	822 00 Alfva

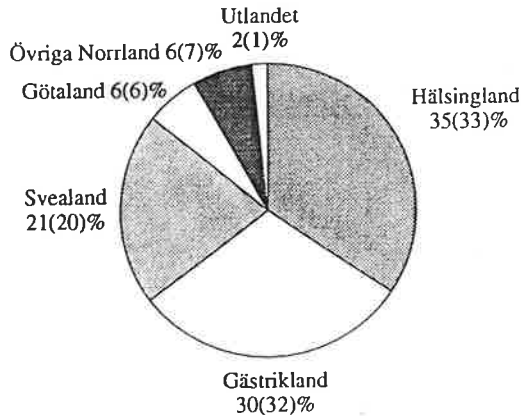
Ove Lennström	Åkerslundsvägen 93	810 22 Årsunda
Anders Lindblad	Kalhagsgatan 1B	824 00 Hudiksvall
Anders Lindqvist	Floravägen 4A	841 00 Änge
Erik Ljungstrand	c/o Bo Ljungstrand, Smaragd g. 9	421 49 Västra Frölunda
Birgitta Looock	Svangatan 4D	803 46 Gävle
Bertil Lund	Ringarstigen 29	804 26 Gävle
Hans Lundberg	Kyrkängsvägen 2	804 26 Gävle
Johannes Lundberg	Sernanders väg 9:712	752 62 Uppsala
Gunnar Lundblad	Kanikebolsgatan 20	742 36 Östhammar
Åke Lundblad	Televägen 3	814 31 Skutskär
Bengt-Olof Lundinger	Jägargatan 7	802 64 Gävle
Rolf Lundqvist	Kyrkvägen 12	790 26 Enviken
Stig Magnusson	Rävpasset 7C	803 35 Gävle
Per Mellström	Wijberget 3	816 30 Ockelbo
Inggerd Mickelz	Björkhamreg. 10 D	821 31 Bollnäs
Roland Moberg	Öpirs väg 9	754 40 Uppsala
Per-Erik Modd	Östergatan 1B	821 42 Bollnäs
Gunnar och Karin Nilsson	Vågskrivargatan 1A	803 20 Gävle
Lars och Lisa Nilsson	Wijberget 18	816 30 Ockelbo
Tage Nilsson	Näckrosvägen 9	286 72 Örkelljunga
Nadja Niordson	L. Grevegårdsvägen 25	421 55 Västra Frölunda
Jan Nodén	Porfyrvägen 3	803 34 Gävle
Anders Nordin	Idungatan 15	195 51 Mästra
Lars-Thure Nordin	c/o Dorlin Karlshöjd	395 90 Kalmar
Bo Norell	Tredje Tvärgatan 24A	802 84 Gävle
Ingrid Norlén	Fleminggatan 29, 3tr	802 55 Gävle
Berndt Nyberg	Grän Rasbo	755 96 Uppsala
Anna Nygårdh	Pl 2496	820 40 Järvsö
Sören Nyström	Tansågatan 10	784 43 Borlänge
Göran Odelvik	Odlingsvägen 10, 3 tr	147 50 Tumba
John Ohlanders	Knyssla 380	820 12 Rengsjö
Stefan och Elisabeth Olander	Björkhamregatan 8D	821 31 Bollnäs
Bengt Oldhammer	Odonstigen 2A	792 52 Mora
Christina Olmårs	Hofra 271	820 42 Kors Krogen
Eva Olsson	Pl 4238A Sjövästa	820 40 Järvsö
Karin Olsson	Pl 1008	820 41 Färila
Kenneth Olsson	Åsgatan 6	827 00 Ljusdal
Per-Olof Olsson	Durovägen 42	803 28 Gävle
Ulf Olsson	Västerrönningen 20	805 97 Gävle
Björn Owe-Larsson	Djurgårdsvägen 51C	681 53 Kristinehamn
Aage Pedersen	Vestre Alle 49	DK 9530 Stövring DANMARK
Anna Persson	Valla 1429	820 41 Färila
Stefan Persson	Pl 2271 Röste	821 94 Bollnäs
Åke Persson	Skolgatan 12	981 31 Kiruna
Bengt Pettersson	Trollsåsen 2920	830 44 Nälden
Christer Pålsson	Lorås 1734	830 70 Hamnerdal
Lotta Riberdahl	c/o Hedberg, Hantverkarg. 39, 4 tr	803 21 Gävle
Barbro Risberg	Hagmarksgatan 44	813 33 Hofors
Torsten Röstlund	Gaddaborgsvägen 48	818 32 Valbo

Enar Sahlin	Box 3	430 63	Hindås
Margareta Sandberg	Garlvö 9382	824 00	Hudiksvall
Margit Sandberg	Tallvägen 26C	826 34	Söderhamn
Hilding Sandenör	Brunnsgatan 84B	802 51	Gävle
Einar Sjödin	Bergsgatan 10	827 00	Ljusdal
Lars Sjölin	Vallarestigen 30	803 42	Gävle
Erik Skarp	Roslagsvägen 13	113 55	Stockholm
Lotta Skogh	Prästbordsvägen 38	810 22	Årsunda
Eric Stefansson	Pl 9 Gåsholma	817 00	Norrsundet
Lennart Stenberg	Fastlagsvägen 13	126 48	Hägersten
Bengt Stridh	6:e Bjurhovdagången 36, 1tr	723 53	Västerås
Peter Ståhl	Majvägen 30	803 33	Gävle
Bo Svartholm	Önevägen 15	832 00	Frösön
Ulf Swahn	S Kopparslagargatan 13B	802 51	Gävle
Tor Söderlund	Heidenstamsgatan 47	754 27	Uppsala
Jan Teodorsson	Storbrovägen 3	682 00	Filipstad
Göran Törnqvist	Bredåker 4889	820 70	Bergsjö
Gunnar Uhlin	Skeppdalsvägen 67	824 00	Hudiksvall
Rosa Wallgren	Källparksgatan 2, 3tr	754 32	Uppsala
Kjell Wallin	Kubbovägen 4	805 92	Gävle
Jane Walter	Lidnersplan 6, 6 tr	112 53	Stockholm
Björn och Birgitta Wannberg	Ormvråksvägen 7	756 52	Uppsala
Mats Wedin	Gnejsvägen 7A	752 42	Uppsala
Olof Wedin	Utnoravägen 31	805 97	Gävle
Göran Wendt	Högtorpsvägen 142 B	352 42	Växjö
Börje Wernersson	N. Källåsvägen 49	430 50	Källered
Sture Westerberg	Läsvägen 97	951 48	Luleå
Rolf Westerlund	Myra 2286	820 40	Järvsö
Torbjörn Westermark	Ladugårdsvägen 5	183 38	Täby
Carl Johan Wikström	Snickarvägen 2	840 73	Bispgården
Bengt Wilander	Smultronbacken 21 A	811 37	Sandviken
Rune Wretman	Korpvägen 49	802 64	Gävle
Ingrid Wäng	Hälsingegatan 12B	821 32	Bollnäs
Åke Ågren	Ringvägen 9E	826 50	Söderhamn
Gösta Åslund	Ludvigsbergsvägen 22B	852 34	Sundvall
Ing Marie Åström	Pl 2515	830 40	Krokom
Edith Östlund	Sund 752	820 46	Ramsjö
Sune Östlund	Övre Backbergsvägen 10	812 03	Kungsgården

Att. T. Ljung Dalarnas Botaniska Sällskap	Torsångsvägen 116	781 46	Borlänge
Biblioteket Botaniska Muséet	Ö. Vallgatan 18	223 61	Lund
Biblioteket Inst. för systematisk botanik	Carls Skottsbergs gata 22	413 19	Göteborg
Biblioteket Inst. för systematisk botanik	Box 541	751 21	Uppsala
Biol. Mus. Västergötlands Botaniska För.	4:e Villagatan 6	502 44	Borås
Bollnäs kommunbibliotek	Västergatan 12	821 00	Bollnäs
Botaniska avd. Naturhistoriska riksmuseet	Biblioteket, Box 50007	104 05	Stockholm
Databanken för hotade arter	Box 7072	750 07	Uppsala
Domänverket Ljusdals Revir	Hantverkargatan 14 B	827 00	Ljusdal
Edsbyns bibliotek	Celsiusgatan 2	828 00	Edsbyn
Gotlands Botaniska Förening	Box 1339	621 24	Visby
Gävle-Dala Fältbiologerna	Lindsberg 4795	791 91	Falun
Göteborgs Universitetsbibl.	Svensktrycket Box 5096	402 22	Göteborg
Hofors bibliotek	Box 135	813 00	Hofors
Hudiksvalls bibliotek	Långgatan 2	824 00	Hudiksvall
Iggesunds skogsf. Modo Skog AB	Box 15	825 00	Iggesund
Jämtland-Härjedalens Naturskyddsförbund	Box 595	831 27	Östersund
Korsnäs AB	Division Skog	801 81	Gävle
Kungliga Biblioteket	Box 5039	102 41	Stockholm
Linköpings Universitetsbibl.	Svensktrycket	581 83	Linköping
Ljusdals bibliotek	Box 700	827 00	Ljusdal
Ljusdalsbygden museum	Kyrkogatan 26	827 00	Ljusdal
Lunds Universitetsbibliotek	Box 3	221 00	Lund
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	Miljövärdshuset	801 70	Gävle
Miljökontoret	Box 36	801 02	Gävle
Naturrutan i Gefle Dagblad	Box 367	801 05	Gävle
Nordanstigs kommunbibliotek	Box 56	820 70	Bergsjö
Sandvikens folkbibliotek	Box 503	811 25	Sandviken
Stads- och länsbiblioteket i Gävle	Södra Strandgatan 6	802 22	Gävle
Stockholms Universitetsbibl.	Svensktrycket	106 91	Stockholm
Söderhamns stadsbibliotek	Köpmangatan 6	826 00	Söderhamn
Umeå Universitet	Avd. för ekologisk botanik	901 87	Umeå
Umeå Universitetsbibliotek	Box 1441	901 24	Umeå
Uppsala Universitetsbibliotek	Box 510	751 20	Uppsala
Värmlands Botaniska Förening	Stöpsjöhyttan	682 00	Filipstad
Västerbottens Botaniska Förening	Box 10098	900 10	Umeå

GÄBSarnas hemvist

Följande statistik bygger på läget den 14 september 1993 då det var 185 fullbetalande medlemmar. De 13 familjemedlemmarna har ej räknats in i statistiken. Inom parentes anges läget i december 1991.

Gävle toppar 13-i-topp listan uppgjord efter våra medlemmars postadresser. Järvsö, Stockholm, Årsunda, Ockelbo och Delsbo verkar vara "hot spots", där sädesfälten böjer sig som mest för de botaniska vindarna. Inom parentes anges motsvarande siffra för december 1991, om det då fanns minst 3 medlemmar på orten:

1. Gävle	38 (41)
2. Uppsala	12 (15)
3. Hudiksvall	11 (11)
4. Bollnäs	8 (9)
5. Järvsö	7 (6)
6. Arbrå	5 (5)
Söderhamn	5 (5)
8. Ljusdal	4 (7)
Stockholm	4 (3)
Årsunda	4 (3)
11. Ockelbo	3
Delsbo	3
Alfta	3 (3)

Ut från listan har Sandviken (tidigare 6), Los (4), Borlänge (3), Falun (3), Hofors (3) och Valbo (3) gått.

Värva gärna din botanist-kompis till GÄBS!

Peter Ståhl

Peter Ståhl som ansvarar för Gästriklands flora har ny adress och nytt telefonnummer:

**Majvägen 30
803 33 Gävle
telefon 026/18 72 78**

Botaniska tidskrifter i Sverige

Du känner väl till nedanstående svenska botaniska tidskrifter? Det är lärorikt att också läsa andra skrifter än VÄX!

Natur i Norr (Norrland) - 2 nr/år - 50 kr
Rödblåran (Jämtland) - 4 nr/år - 65 kr
Växter i Hälsingland och Gästrikland - 3 nr/år - 75 (medlem i SBF)-80 kr
Trollius (Dalarna) - 2 nr/år - 40 kr
Värmlandsfloran (Värmland) - 3 nr/år - 60 kr
Daphne (Södermanland och Uppland) - 2 nr/år - 50 kr
Calluna (Västergötland) - 2 nr/år - 50 kr
Parnassia (Småland) - 2 nr/år - 40 kr
Krutbrännaren (Öland) - 4 nr/år (varav 1 matrikel) - 70 kr
Rindi (Gotland) - 2 nr/år - 70 kr
Lunds Botaniska Föreningens medlemsblad (Skåne) - 1-2 nr/år - 100 kr
Svensk Botanisk Tidskrift - 6 nr/år - 225 kr
Jordstjärnan (svampar) - 4 nr/år - 130 kr
Myrinia (mossor) - 2 nr/år - 50 kr
Graphis Scripta (lavar) - 2 nr/år - 200 kr för 1992-1993

Kostnaderna avser 1993. Se Svensk Botanisk Tidskrift häfte 1, 1994, för adresser och nästa års priser.

Inventerarmöte i Hamrånge 1993

Gunnar Nilsson

Projekt Gästriklands floras sommar-möte, det tredje i ordningen, var i år förlagt till Hamrånge. Deltagarantalet var glädjande nog större än tidigare. Alla deltog ju inte alla dagarna men totalt blev vi ungefär 20 stycken som under fyra, av vädergudarna välsignade dagar, hade givande botaniska upplevelser utöver den fina "sociala" kontakten sådan samvaro ger. Gruppen kring Gästriklands flora utökas efterhand och sommarmötet är ett bra sätt att lära känna varandra.

Gemensam exkursion

Första dagen ägnades traditionellt åt en gemensam exkursion. Peter Ståhl hade rekognoscerat några lokaler på Björnön, dit vi och en del medlemmar i Hembygds-föreningen for. Som lärare för dagen hade Roland Moberg engagerats och som vanligt använde han sin goda pedagogiska teknik för att "uppdatera" våra slumrande floristiska kunskaper.

Vi besökte först Möringskärsudden på Björnöns sydöstra sida, med en mycket intressant fuktig blandskog på blockiga moränryggar. Här fanns det mesta som tillhör en fin lundvegetation, med *trolldruva*, *getrams*, *träjon* och *tibast* som dominerande arter.

Efter fikarast på Hamrångefjärdens strand begav vi oss till utsidan av Björnön där vi på en storblockig, exponerad

havsstrand vid Åsundsviken såg det mesta av den typiska havsstrandsfloran, från hög *havssäv* till den lilla *grå ögontrösten*. Det bjöds även på blommande *strandloka*, som ju, som alla VÄX-läsare vet, sågs i Gästrikland för första gången för 50 år sedan.

Inventering

Efter denna för oss inventerare nyttiga dag följde sedan 3 dagar med stor aktivitet. Vi delades upp på 6 rutor så att varje ruta hade en ansvarig inventerare som deltog alla 3 dagarna och sedan fick de som kom enstaka dagar hoppa in där det passade. I första hand gällde det att inventera så kallade prioriterade rutor, det vill säga någon av de 25% av alla rutor i landskapet, jämnt fördelade, som är grundmålsättningen. Det blev 5 sådana prioriterade rutor plus en som det fanns särskilda skäl att undersöka, nämligen den kring Bergby.

I denna ruta, 14H1D, ligger bland annat Viby kulle, som tidigare besökts av många botanister, bland annat Sten Ahlner, och som har en mycket intressant sydbergsflora. Här kunde också Anders, Gunni och Lotta (dom startade förresten redan på fredagen!) inte bara återfinna Ahlners fynd från 1927 utan även göra en rad andra fynd, bland annat inom det grönstensområde som sträcker sig åt

sydost ned mot Hamrångefjärden. Denna höjdstreckning har förblivit orörd mellan odlad mark på bägge sidor. Från denna artrika ruta kunde de rapportera bland annat *piggfrö*, *vingvial*, *backsmörblomma*, *nattglim*, *harklöver* och *färtunga*.

Mörk snårstarr

En annan intressant och innehållsrik ruta var den kring Norrsundet, 14H1E, som Peter inventerade tillsammans med Pia. Den uppvisar ju en mångfald av naturtyper såsom havsstrand, insjöstrand, industriområden och odlad mark. De redovisade också, bland drygt 450 arter, ett antal fina fynd såsom *dvärghäxört*, *darrgräs*, *skatnäva*, *tagelstarr*, *skogs-knipprot*, *backsmörblomma* och *mörk snårstarr*.

Dessa artrika rutor kontrasterade påtagligt mot de övriga fyra prioriterade rutorna, som väl dock får anses mer typiska för denna del av landskapet.

Så hade till exempel Anne-Marie, som tillsammans med Björn Wannberg inventerade 14H3C, mellan Högbäcka- och Tönnebrosjöarna, fått en ruta som inte såg ut att bjuda på några större sensationer. Någon odlad mark eller bebyggelse, utöver en vägkrog, fanns ej, men tillsammans med Björn lyckades hon få ihop 250 arter, däribland så ovanliga arter som *myggblomster* och *rödfibbla*.

Åkerättika

Birgitta och Per Ove hade hjälp av Mats, Kjell och Ove i en annan liknande ruta, 14H1C, närmast väster om Bergbyrutan. Med samlade krafter kom de i alla fall upp till 263 arter, däribland *safsa* på

några tidigare ej kända lokaler och *åkerättika* och *fodervallört* på platsen för en sedan länge nedlagd fåbod.

Birger hade också en ganska mager ruta, 13H9C, mellan Råhällan och Vittersjö, som till en tredjedel utgörs av fattiga myrmarker. En dag hade han hjälp av sin dotter Gun men genom något missförstånd blev han ensam de övriga dagarna. Han fick i alla ihop c:a 250 arter. Bland mer ovanliga fynd var *åkerbär* och *dvärgbjörk*, den senare på flera ställen. En intressant uppgift kan även många gånger vara vad man *inte* finner. I denna ruta såg till exempel Birger varken ryssgubbar eller vit sötväppling.

Hampflockel

För att så tala om egna upplevelser hade Olof och jag några givande dagar i en ruta, 13H9E, som till en början inte heller såg så spännande ut. Ingen kulturmark, ingen bebyggelse, endast skog och kalhyggen och några småsjöar. Det var dessutom svårt att ta sig in på rutan eftersom de flesta vägar enligt kartan korsade järnvägen men visade sig sluta vid banvallen. Problemet löstes dock genom kringgående manövrer och vi kunde efter tre dagar redovisa bland annat fynd av *färgkulla* i mittsträngen på en skogsbilväg, *hampflockel* i stora mängder längs Måsbäckens blockiga strand.

På den plats där de 1901 nedlagda Östmurfåbodarna legat fann vi en gammal gles granskog i svag sydvästsluttning med en fantastisk lundvegetation med *sårläka*, *tibast*, *blåsippta*, *gullviva* och *borstistel* med flera arter som vittnade om gammal fåbod och skogsbetesmark. En annan fin upplevelse

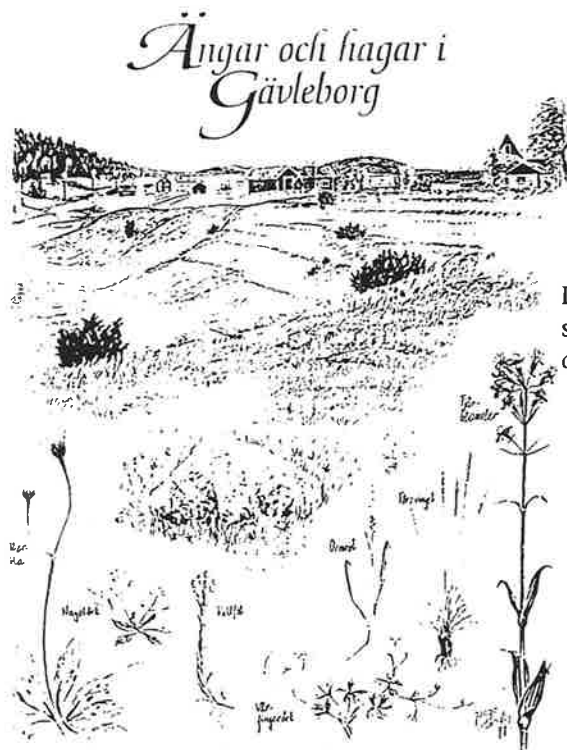
var ett gammalt skogsreservat som visserligen omnämnts av Sven Rune 1966 i en inventering på uppdrag av länsstyrelsen, men som tydligen aldrig besökts sedan dess. Det ligger vid Måssjöns nordöstra strand och innehåller en mycket gammal ädellövskog med 20-25 m höga *askar*, *lönnar* och *lindar*. Marken täcks av en nästan sammanhängande matta av *myska*. För övrigt växer här *trolldruva*, *vårärt*, *strutbräken*, *underviol* med flera lundarter.

600 mossnycklar!?

Som kronan på verket fann vi sista dagens eftermiddag, då vi besökte ett antal myrar på jakt efter dvärgbjörk, en

myr med över 600 orkidéer som vi bedömt som *mossnycklar*. Vi bygger detta på att utseendet stämmer bra med de beskrivningar som finns på mossnycklar och på att de växer i typiskt fattig miljö med *ullsäv*, *blåtåtel*, *pors*, *vitag*, *hirsstarr* och *dystarr* som följearter. Ett herbariebelägg som vi tog får väl granskas av expert. Slutresultatet för denna ruta blev c:a 260 arter.

Avslutningsvis vill jag än en gång poängtera värdet av inventerarmöten. Genom att arbeta ihop med andra och ha möjlighet att dagligen diskutera oklara fynd ökar våra möjligheter att nå det uppsatta målet - en Gästrikeflora.

Länsstyrelsen 1993:2

Denna sammanställning över länets skyddsvärda ängar och hagar beställer du från länsstyrelsen.

Blomvandring i Härjedalsfjällen

Carl-Eric Carlsson

Ramundberget - fjällgentiana

Den 3-4 juli gjorde Naturskyddsföreningen i Ljusdal en blomsterresa till Härjedalsfjällen. Förra året gjordes en sådan resa 10-11 juli och då var många av fjällväxterna redan överblommade (instämmer ej, reds anm.) så i år bestämdes att första helgen i juli skulle vara lämpligare. Men hej vad vi bedrog oss. Då vi kom till Ramundberget fann vi att vi hamnat i våren. Så mycket snö i fjällen vid den tiden på året har då aldrig jag sett. Det var snödrivor långt ner i fjällbjörskogen. Nåja, vår i stället för sommar, utflykten skulle fullföljas.

Sedan vi installerat oss i stugorna gick vi (16 stycken) ut på vår första exkursion. Den gamla vingliga hängbron Ljusnan var ersatt med en betydligt stabilare konstruktion så alla kom lyckligt över utan besvär och vandringen uppför berget mot gruvorna kunde börja. *Vitsippor* och blommande *hägg* noterades liksom bladrossetter av diverse växter som normalt borde blomma den här tiden. Diskussion uppstod huruvida det var blad av *gullris* eller *fjällskära*, men *fjälltolians* blad var lättare att känna igen. Allt eftersom vi kom högre upp blev floran mer försommarlik och vi noterade till och med en orkidé i knopp. Den bestämdes till *ängsnycklar*.

Björnbrodd, *svedstarr*, *svartstarr*,

gullspira, *svarthö* och *fjällskära* fanns också på de kalkhaltiga små sluttningsmyrarna. I björskogen på sluttningen växte bland annat *tibast*, *kransrams*, *vitsippsranunkel*, *fjällförgätmigej*, *fjällkåpa*, *norsknoppa*, de storbladiga *nordisk stormhatt* och *fjällkvanne* och orkidéerna *grönkulla* och *korallrot*. Väl uppe i gruvorna tog vi en paus och njöt av utsikten, samt åsynen av *fjällgentiana* i knopp, och några kraftiga exemplar av *taggbräken*. Solen lyste för första gången så ingen hade lust att krypa in i gruvgångarna som för övrigt var fyllda med is och snö. Det är annars ganska lärorikt att krypa in och föreställa sig hur arbetarna hade det när man bröt koppar- och järnmalm däruppe. Malm som sedan forslade med hästforor till bruket i Ljusnedal.

Fjällnycklar

Vid gruvstugan längre upp på berget intogs medhavd lunch och sen var vi redo att vandra sista biten till dagbrotten högst upp på berget. I de lodräta bergväggarna lyste det av gröna och blå kopparföreningarn (malakit) och flera deltagare försökte knacka loss några vackra bitar att ta med sig hem. En lysande röd fläck visade sig vara praktlav *Xanthoria elegans*.

Andra botaniska fynd var blommande

fjällnejlika och *rödblåra* och överblommad *bergdraba*. En lågvuxen rödblåra nästan utan hårlighet fick oss att fundera om det var en rödblåra *Silene dioica* som var kal eller om det var en kal rödblåra *Silene dioica* var. *smithii* (reds anm.). Att finna *fjällnejlika* här var väntat, den tycks gilla (tåla?) kopparhaltig mark.

Uppe på krönet blåste kalla nordanvindar och sedan vi sett Mittåkläppen i fjärran (målet nästa dag), började vi nedstigningen tillbaka. Med ryggsäckarna tunga av stenar gick det fort utför de branta slutningsmyrarna. Vi hann i alla fall se både blommande *Jungfru Marie nycklar*, *fjällnycklar*, *ängsnycklar*, *tvåblad* och *spindelblomster*, *brudsporre* i knopp, och diverse gräs och starr. En vetgirig deltagare fick också en handgriplig lektion i varför *stinksyska* har fått sitt namn.

Brunkulla skulle enligt uppgift finnas nere vid Ljusnans strand men efter en timme letande gav även Jan Hedman upp och vi återvände till "basen". Vi fick i alla fall se *rosettjungfrulin* i blom. Några tappra gjorde ännu ett fruktlöst försök att finna brunkulla senare på kvällen. En av de tappra, som med sitt plötsliga försvinnande skapade en viss oro, påträffades senare i god vigör tillsammans med några andra kullor (reds anm.)

Mittåkläppen och klippbräcka

Söndagen ägnades åt Mittåkläppen, ett av de bästa "blomfjällen" i Härjedalen. Där hade floran kommit längre i utveckling, i varje fall på sydsluttningen under toppen. Lotta Skogh som var där med en grupp från Hedesunda visade oss blommande *fjälltätört* i massor. Alla de fjällbunda vedlarna fanns där: *isvedel*,

fjällvedel, *vippvedel* och *lappvedel* - dock ej i blom. Blommade gjorde däremot *fjällveronika* och *klippveronika* liksom *lappspira*, *gullspira* och enstaka *fjällsippor*.

Vi såg även *purpurbräcka*, *fjällglim*, *fjällnörel*, *fjällarv*, *fjällruta*, *fjälltrav*, *grådraba*, *stjärnbräcka*, *tuvbräcka*, *mossjung*, *krypljung*, *lappljung*, *smalviva*, *fjällgentiana*, *lappspira*, *fjällbinka*, *fjälllyxne* (i knopp), *grönkulla*, *fleraxigt sävstarr*, *hårstarr*, *svartstarr*, *styvstarr*, *klippstarr*, *fjällgröe*, *myskgräs* med mera. *Rosenrot* fanns också i branten. I en artikel i DN läste jag senare att *rosenrot* är lika nyttig som kinesisk *ginseng* för att skärpa minne och intelligens. Det kanske var bra för *rosenroten* att jag inte visste det då.

Vid en sten hittade vi en verklig raritet: en gulvit form av *klippbräcka* som endast finns på ett fåtal platser, bland annat på Mittåkläppen. Några spänstiga personer besteg toppen och hittade bland annat den sällsynta *gulldraban*. Vi andra drog oss ner mot Djupdalsvallen där kaffe och våfflor väntade.

En vandring utmed bäcken med ett vackert vattenfall och blommande *stjärnbräcka* och *gullbräcka* fick avsluta dagen och resan.

PS. En av deltagarna gjorde tillsammans med en vän en vandring från det närbelägna Flatruet mot Stor-Axhögen och fick där uppleva ett tacke av nysnö från 1000 m och uppåt en morgon några dagar senare (reds anm.).

Botanikdagarna 1993 i Dalarna

Bengt Stridh

Svenska Botaniska Föreningens botanikdagar hålls sedan 1979 i olika landskap, där man under 3-4 dagar görs utflykter till intressanta växtplatser. Det brukar vara 70-90 deltagande botanister från hela landet (nästan i alla fall, i år var det bara 5 bofasta norrlänningar och några utflyttade, som undertecknad).

I år var det vår grannförening Dalarnas Botaniska Sällskap (DABS) som var värdar den 9-12 juli. Med tanke på närheten var det lite överraskande att inte flera GÄBSare än Anna Dahlbeck, Näs Viken, Åke Ågren, Söderhamn och undertecknad var närvarande. Lockande var ju till exempel att se smällvedel som borde påträffas i Hälsingland snart.

Såpört, daggvide och ängsstarr

Den första halvdagens blomstervandringar började vid Bonäsfältet, ca 7 km norr om Mora, som är Skandinavien största fossila dynfält. Här finns en reliktförekomst av den i Sverige sällsynta nejlikväxten *såpört* på mer eller mindre öppen sandmark i utkanten av en tallmo. Vid vårt besök var den i fin blom, där den stod i gles vegetation med bland annat *gråbinka*, *flockfibbla*, *rölleka*, *blåkllocka*, *fårsvingel*, *rödsvingel* och *kvickrot*. Kanske skulle såpört kunna finnas i sandmarkerna längs Voxnan eller Ljusnan??

Daggvide

Vid en badplats i Siljan i Kråkberg, ca 1/2 mil norr Mora, tittade vi på daggvide. Den stod i strandkanten tillsammans med bland annat *jolster*, *kryp(sand?)vide*, *gråal*, *kärrespira*, *äkta förgätmigej*, *kärrstjärnblomma*, *älvmyskgräs*, *madrör*, *vasstarr*, *smalfräken* och *agnsäv*.

Ängsstarr på Sollerön

I Norrviken vid Utanmyra på Sollerön gjorde vi dagens sista stopp för att titta på betade strandängar med kalkpåverkad vegetation. Många *ängsnycklar* stod i blom. Det fanns ett stort antal starrarter; med *blås-*, *hirs-*, *hund-*, *klubb-*, *knaggle-*, *tråd-*, *vass-*, *vit-*, *ängs-* och *ärtstarr*. *Tagelsäv* var en annan intressant art. På vägen till Sollerön blommade *fårtunga* rikligt i en åker.

Lövbränna på Gåsberget

Den andra dagens prövningar började vid en lövbränna i Gåsberget, med skogsbiologen Rolf Lundqvist som ciceron. Lövbrännan uppstod efter en ca 4000(!) ha stor brand 1888. Under 1983-84 inventerade Rolf 700 ha, varav 300 ha är lövdominerad skog. 130 ha är sammanhängande lövskog, vilket gör den till Sveriges största lövbränna. Den största lövbrännan i Gävleborgs län i

Brassberget, Ramsjö, är knappt 100 ha stor. Lövbrännan dominerar idag av *björk*, *asp* och *piprör*. *Nattviol* är vanlig. En art som säkerligen hörde hemma på dessa lövbrännor var vitryggig hackspett, idag akut utrotningshotad i Sverige. I Gåsberget finns sedan 1983 ingen "vitrygg", kanske beroende på att Korsnäs högg ner sin del av lövbrännan 1983-84.

Intressant var att se en rest av en så kallad fåbodristning från 1700-talet i ett brandskadat träd. Fåbodristningar var inhuggningar i träd gjorda av vallkullor. I Ore har man påträffat ca 300 sådana ristningar. Oftast är det initialer och ett årtal, men ibland även annan text (t.ex. "Vi mår bra som fan").

TIPS 1. Rolf tipsade om att man bör titta efter nybrutna skogsbilvägar och leta efter gamla skogar. Ofta hittar man en gammal skog i slutet av skogsbilvägen. Typiskt är också att det är "på håret" eller för sent när man hittar gamla skogar.

TIPS 2. Det behövs flera lövbrännor. Idag kan vi hämta dem på misslyckade planteringar. Håll utkik!

Kalkrik slåttermark

Vid Storsveden spatserade vi i regnet på kalkrik slåttermark som delvis övergått i blandskog. *Måbär*, *skogstry*, *skogsvicker*, *vårärt*, *blåsippa*, några exemplar av *stor låsbräken* varav ett fertilt, *låsbräken*, *tvåblad*, *brudsporre*, *skogs-knipprot*, *nattviol*, några plantor av *guckusko*, *darrgräs*, *huvudstarr*, *gräsull* och *smaldunört* var några av de kärlväxter som fanns här.

Smällvedel

På den eljest karga tallheden vid Jutjärn finns en rik ängsartad vegetation i svackor med stundtals framträngande kalkhaltigt markvatten. I en av dessa svackor växte den gulblommiga *smällvedeln* med ett 25-tal plantor. Bland andra arter märktes *fjällvedel*, rikligt med *låsbräken*, *rosettjungfrulin*, *ängsgentiana*, *fjällgröe*, *rödkämpar*, *gråbinka* och *nordmyskgräs*.

Under en privat kvällsexkursion kunde vi dessutom konstatera att *smällvedel* växte med över 100 plantor i sand vid en gammal järnväg i Rättviks industriområde. Den finns på några växtplatser i Dalarna, Medelpad, östra Jämtland och södra Ångermanland. Nog borde den finnas i Hälsingland också? Lämpliga biotoper borde finnas vid bland annat Voxnans och Ljusnans tallmoar. DABS utlyste en flaska konjak till den som fann den numera till synes utgångna *honungs-blomster* i Dalarna. Måhända krävs dylika krafttag även i Hälsingland vad gäller *smällvedel*.

Jämtstarr och skogsvård

Som avslutning på fältdagen "hänge vi in" *jämtstarr*, *ängsnycklar* och *björnbrödd* i ett rikkärr vid Gärdsjöns nordände. Jämtstarr kan väl närmast liknas vid en klen knagglestarr, det vill säga med mindre fruktgömmen och smalare blad. Det envisa regnade gjorde att några trivdes bäst i bussen.

På kvällen höll SBF årsmöte och därefter berättade Rolf Lundqvist om Dalarnas skogar till egna diabilder. Vi vet alla att den gamla skogen och dess arter är starkt hotade i Sverige. Den nya skogsvårdslagen som riksdagen antagit i

är säger visserligen att alla arter skall bevaras, men inte hur. Därför är det glädjande att höra att Rolf tyckt sig se en snabb förändring hos skogsbolagen bara under det senaste året. Det är de så kallade marknadskrafterna som gett skogsvården hjälp. Kraven från utlandet börjar komma på en miljömärkning av skogsbolagens produkter och då går det ju inte an att bidra till utrotningen av skogens arter.

Koppången

Den tredje dagens blomstervandringar började i höjdlägena i Koppångenområdet. En årsnederbörd på upp till 1200 mm har gett ett skogsland med mycket stort inslag av myrar. Lavkännaren Bengt Oldhammer visade oss på *ringlav* på granar och *varglav* på torrtallar på en myr. Bland annat hade en drygt meterhög stubbe toppen vackert täckt av grön gul *varglav*. In en oskyddad gammal granskog på branten av Stora Tunturiberget (650 m) fann vi *gränsticka* på en granlåga. *Violettgrå tagellav, norsk näverlav* på en lodrät klipphäll tillsammans med *skuggblåslav* och *doftskinn* med en doft av kokos på en granlåga var andra arter vi träffade på.

På Skarungsmyren fick vi åter se mänskliga spår från det förgångna. Det var en stege från 1800-talet som använts för att klättra upp på hässjor. Myren var till stora delar ett fattigkärr men det fanns även rikare partier med *björnbrodd*, *ängsvädd*, *vitsippa*, *ängsnycklar*, *tätört*, *ullsäv*, *slätterblomma*, *kung Karls spira*, *odonvide*, *lopplummer*, *tvåblad* och *dvärglumner*. Vi hittade också på vitmossan *Sphagnum subfulvum* som namngivits av den berömda Hugo Sjörs. I kanten av de vattenfyllda flarkarna

växte som väntat den oansenliga orkidén *myggblomster*. När vi vandrade tillbaka till bussen över en mycket stor sluttande fattigkärr dominerad av lågvuxen *tuvsäv* kunde jag inte låta bli att fundera över vilket slit det måste ha varit för att få ihop några hömängder här, huvva...

Innan vi lämnade Koppången hann vi även titta på en av Europas sällsyntaste mossor, nämligen den ljusgröna vitmossan *Sphagnum angermanicum* som upptäcktes av Hugo Sjörs för några tiotal år sedan. Dalarna är förresten vitmossesläskarnas Mekka, här kan nästan alla Sveriges ca 40 arter av vitmossor beskådas.

Fäbod med låsbräken

Den ännu levande fäboden vid Skräddar-Djurberga, knappt en mil norr om Skattungbyn, blev nästa stopp. Fäboden fanns fullt utbyggd redan vid fäboduppteckningen 1663. Idag betas marken av kor. På en torrare kulle ovanför serveringsstugan växte bland annat *låsbräken*, *topplåsbräken* (vi såg två stycken, några cm höga, exemplar efter en god stunds letande) och gårdagens grupp hade hittat en några cm hög avbruten *rutlåsbräken*. Tacka vet jag rejäla Hälsingelåsbräknar!

Här fanns också *stagg*, *backnejlika*, *rödkämpar*, *rikligt med ärenpris*, *fyrkantig johannesört*, *vårbrodd*, *gråfibblor*, *vitsippa*, *fjällgröe*, *fjälltimotej* och *en ormslå* (X för mig). Källdaggkåpa i betesmarken och ett rikligt bestånd av *mästerrot* var andra arter som beundrades.

Vid Ore älv gick bussen i närkontakt med en liten röd bil i en snäv kurva. Medan chaufförerna gjorde upp tittade

vi andra på vackert blommande *ängsnäva*, vars blad är kraftigt flikade och blommor större till skillnad från skogsnäva.

Tågstarr och skogsklocka

Vid Nissaänet tittade på *tågstarr* i sumpskog/kärr. Denna oansenliga starr var för dagen förhållandevis lätt att se på grund av de ljusa axen kontrasterade fint mot den för övrigt gröna vegetationen. Bland följearterna fanns *klubbstarr*, *spädstarr*, *gråal*, *småtallar* och mycket *trådstarr*. Återigen slog det mig att tågstarrrens växtlokaler inte verkar alltför märkvärdiga. Karakteristiskt är nog dock den tuviga vegetationen med fuktiga gropar mellan tuvorna (påminner om en växtplats vid Lövingsån, Ljusdals fg). Säkertligen är dessa gropar vattenfyllda under våren.

Några hundra meter bort växte *skogsklocka* och *lundelm* i solexponerade älvrinkar vid den vackra Ämån.

På kvällen fick vi höra ett uppskattat föredrag av professor Gunnar Eriksson, Uppsala, om Linnés dalaresa 1734.

Rik ängsflora

Sista dagen var det en halvdagsutflykt till Böle-Fallsbjörken. Det böljande landskapet är den största (70 ha) sammanhängande betesmarken i Dalarna, med anor från 1500-talet. Stora delar av betesmarken har gödslats vilket märks på floran. I den gödslade marken dominerar tuvtåtel och smörblomma. När man passerar gränsen mot den ogödslade marken försvinner tuvtåteln och vegetationen blir mycket lägre och artrikare. Här fanns *ornrot*, *ängsskallra*, blommande *fältgentiana*, *låsbräken*, *stagg*, *vårbrodd*, *pillerstarr*, *fjälltimotej*, *fjällgröe*, *svenskfibbla*, den tidigblommande *späd ögontröst*, *darrgräs* och *rosettjungfrulin*. Fältgentiana är en mycket god indikator på hävdad mark som ej plöjts eller gödslats. Den var förr allmän men finns nu bara kvar på ett 50-tal platser i Dalarna. I dalens botten vid Bölsån är det en artrik kalkpåverkad flora. *Majviva* i mängder, *kärrsälting*, *källört*, *dvärglumner*, *vildlin*, *hårstarr* och *gräsull* var några av arterna.

När får vi se smällvedel i Hälsingland?
Teckning ur Lids Norsk og Svensk flora
(1/3x).

Botanikdagarna 1994 i Abisko

Bengt Stridh

Under Svenska Botaniska Föreningens (SBF) årsmöte under botanikdagarna i Rättvik briserade nyheten att SBF:s botanikdagarna 1994 kommer att hållas i Abisko, preliminärt 25-29 juli. Det var många i församlingen som fick något drömskt i blicken, vilket med lätthet förstås. Vem har inte drömt om att få botanisera i norra Lapplandsfjällens grönska. Mora Aronsson, nybliven styrelseledamot i SBF kommer att tillsammans med SBF:s ordförande Roland Moberg att stå för arrangemangen. Mora och Roland är väl förtrogna med floran i dessa trakter. Mora arbetar med en inventering av Torne Lappmarks kärleväxtflora och båda har lett exkursioner hit.

Mora kittlade våra sinnen med några diabilider på tänkbara växter som vi kan komma att få se nästa år. Till dessa hör *polarblåra*, *tuvnarv*, *fjälldraba*, *gulldraba*, *blekdraba* (ny svensk art om artbestämningen kan fastställas med säkerhet), *staggstarr*, *brokstarr*, *skrednarv*, *vippvedel*, *dvärgsyra*, *polar-smörblomma*, *polargullpudra*, *mångfingerört*, *blekgentiana*, *polarstjärnblomma* och *fjällvallmo*. Den ytterst sällsynta orkidén *lappfela* kommer dock inte att förevisas. Till ovanstående mer ovanliga arter kommer förstås alla andra

fjällarter att beskådas, liksom även en del kryptogamer.

En liten brasklapp får förstås läggas in med hänsyn taget till fjällvädret. Om det blir en kall sommar är det inte säkert att alla de tänkta arterna kan beskådas, det kan ju fortfarande ligga snö på en del av växtplatserna.

Deltagarantalet kommer att begränsas till 80 personer. Med tanke på att utflykterna går i de nordligaste fjälltrakterna får man räkna med att det blir mera ansträngande, mera fältmässigt, ett kallare väder och en dyrare tillresa än brukligt. Dessutom kommer säkerligen många att lockas av detta lite exotiska mål, därför gäller det att vara snabb med anmälan. För att få delta i botanikdagarna krävs medlemskap i SBF. Närmare detaljer om anmälningar etc. kommer att presenteras i Svensk Botanisk Tidskrift, i häfte 5 eller häfte 6 i år.

Alla GÄBSare är medlemmar i Svenska Botaniska Föreningen eftersom GÄBS är en lokalförening av SBF. Därmed är alla GÄBSare berättigade att delta i botanikdagarna.

SBF:s framtid

Bengt Stridh, sekreterare i SBF

I samband med botanikdagarna i Dalarna höll Svenska Botaniska Föreningen ett tämligen stillsamt årsmöte. Ny i styrelsen från och med 1994 blir Mora Aronsson, Märsta, istället för Olle Persson, Nacka, som avgår efter 19 år i styrelsen. Bengt Örneberg, Malmö, blir ny vice ordförande efter Olle Persson.

Roland Moberg, Uppsala, ny ordförande för i år väckte frågan vad föreningens (knappt 2800) medlemmar tycker att SBF skall syssla med i framtiden. De huvudsakliga aktiviteterna idag är utgivning av Svensk Botanisk Tidskrift som sköts av en redaktion i Lund och ordnande av de årliga botanikdagarna, som ofta sköts av någon lokal botanisk förening.

Årsmötesdeltagarna tyckte att botanikdagarna skall vara kvar (alla landskap är

ännu inte besökta!). Idéer om botaniska kurser och en inventeringsdag i samband med botanikdagarna verkade falla i god jord. Inom styrelsen har sedan några år diskuterats en eventuell utgivning av en förteckning över vilka provinser olika kärlväxter är funna i. Bakgrunden till den sistnämnda idén är att informationen i Hulténs atlas båda upplagor från 1950, respektive 1971, idag är något föråldrad med tanke på den flod av växtgeografisk information som kommit fram i alla nutida landskapsfloraprojekt.

Vad tycker du att SBF skall syssla med? Hör gärna av dig till någon i SBF:s styrelse om du har några synpunkter! Du vet väl att GÄBS är en lokalförening av SBF och att alla GÄBSare därmed också är medlemmar i SBF?

Wildflower Hot Line

Har du vägarna förbi Los Angeles bör du prova att ringa Wildflower Hot Line: (818)768-3533, för att få de senaste blomnyheterna. Kanske får du veta var den häftigaste blomningen av California Poppy *Eschscholzia californica* är. I Sverige finns det drygt tio telefonsvarare som talar om var rara fåglar håller hus. När kommer den första blomsvararen? Och när kommer Club 1300 för blomskådare? Man bara undrar.

Skriv mera i VÄX!

Bengt Stridh

På väg till min sommarstuga i Oppli i somras hade jag i en vägkorsning sett en stillastående okänd röd bil med en person som tittade upp när jag for förbi. Han kanske väntar på någon tänkte jag, utan att reflektera så mycket mer över vad han egentligen gjorde där ute i vildmarken. Sedan jag hade varit en stund vid stugan stannar samma bil på vägen. Utstegaren ung påg från Lund med KAK-bilatlas i ena näven och VÄX i andra näven. Han undrade om jag visste var Lillstugutjärn låg.

- Joo... Nog visste jag det och samtidigt undrade jag förstås lite stillsamt vad han skulle göra där. Det är ingen fisketjärn och besöks nog regelbundet bara av Opplitraktens två fågel-skådare (16 rastande sjöorrar *mycket* överraskande fynd i början av maj).

- Jag skall titta på en växt.
- Jaha, *lappranunkel*.
- Du känner till den?
- Ja, jag upptäckte den.

Den från början vilsne pågen blev nu mycket gladare. Han var på växtskådning i Hälsingland/Medelpad och hade en bunt valda VÄX-artiklar med sig. Bland annat hade han med en VÄX-artikel om Anders Delins tur med Uppsala-doktorander under vilken man funnit sötgräs *Cinna latifolia*. Kopian av kartan i VÄX 3/91 och KAK-bilatlas var dock inte tillräcklig hjälp för att finna *lappranunkel*. Vi rådde

bot på detta genom att vi tillsammans åkte och tittade på den för två år sedan för Hälsingland nyupptäckta lapp-ranunkeln vid Dalsbäcken, som rinner in i Lillstugutjärn.

I förbifarten passade vi på att titta på de 28 exemplar av topplåsbräken *Botrychium lanceolatum* som växte på mager sandig mark vid infarten till "Skölds" (Bjurstorpet på topografiska kartan, RUBIN: 16F4J2938. Den 28/8 då den svagt gula färgen gjorde dem betydligt lättare att se noterades 31 exemplar). Där växer för övrigt också låsbräken *Botrychium lunaria* och ett femtiotal meter bort höstlåsbräken *Botrychium multifidum* (i år har dock det enda tynande exemplaret inte skickat upp något nytt blad).

Sedan skymningen lagt sig lyssnade vi på Mustasch eller Brandts fladdermus (praktiskt taget omöjliga att skilja åt) med hjälp av min ultraljudsdetektor.

Dagen därefter susade pågen vidare för att söka efter tågstart *Carex tenuiflora* vid Laforsen, upptäckt i fjol, glesstånds *Senecio ovatus* och bantörel *Euphorbia agraria* i Söderhamn och bergviol *Viola collina* i Gnarp innan han några dagar senare skulle lämna tillbaka hyrbilen i Sundsvall.

Slutsats: Gläd dina medmänniskor genom att skriva mera om dina växtfynd i VÄX!

Tankar från en redaktör

Tänk om alla GÄBSare självmant skrev en ynka halv A4-sida per år och skickade till oss i redaktionen. Tanken svindlar. Då skulle det räckta till tre välmatade nummer varje år.

OK, det är sällan något är 100%. Låt istället säga att hälften av GÄBSarna på grund av åsknedslag i datorn, hårddiskkraschar, båtbensbrott i båda händerna, pennhaverier etc. har goda skäl att inte kunna producera denna halvsida. Återstår för resterande att öka produktionen till en (1) A4-sida per år för att nå det hägrande målet. Det låter inte som någon omöjlighet. Det behöver inte alls vara långa, "svåra" artiklar. Skriv kort och enkelt och din artikel kommer garanterat att läsas av alla våra läsare.

Tänk efter, nog har du i somnar upplevt *någonting* som gjort att ditt botanisthjärta börjat att slå lite fortare? Nästa steg är att du raskt fattar ett stadigt tag om pennan, datorns tangentbord eller vad du nu skriver med och plitar ner dina tankar och upplevelser! Gå sedan till närmaste brevlåda med ditt alster och avvakta att nästa VÄX dimper ner i brevlådan. Tänk också på hur glada vi i redaktionen skulle bli!

Råd till författare i VÄX

Vi i redaktionen är naturligtvis mycket tacksamma för alla manus vi får, oavsett om de är skrivna för hand, på skrivmaskin, på dator eller mera ortodox inhackade på stentavla.

🍏 *Manus på diskett* är en sann njutning för redaktionen, eftersom vi då slipper skriva om manuset. Disketten skickar du till Bengt Stridh, 6:e Bjurhovdagången 36, 1 tr, 723 53 Västerås. **Bifoga alltid en utskrift av din artikel.**

🍏 *Manus i andra tillstånd* skickar du i god tid före manusstopp till Gunnar Nilsson, Vågskrivargatan 1A, 803 20 Gävle, för inskrivning till dator.

Vi är mycket tacksamma för alla illustrationer.

Till sist en vädjan: Kom ihåg att hålla tiden för manusstopp!!!

Manusstopp

3 januari 1994

Innehåll

- 3 Höstmöte söndag den 31 oktober
- 4 Floraväktare?!
 Bengt Stridh
- 8 Reservatet för fältgentiana på Rigberg i Hassela
 Anders Delin
- 12 Remman - en gammeldags äng
 Bengt Stridh
- 14 Groning hos fältgentiana
 Bengt Stridh
- 15 Medlemsregister
- 21 GÄBSarnas hemvist
- 22 Botaniska tidskrifter i Sverige
- 23 Inventerarmöte i Hamrånge 1993
 Gunnar Nilsson
- 26 Blomvandring i Härjedalsfjällen
 Carl-Eric Carlsson
- 28 Botanikdagarna 1993 i Dalarna
 Bengt Stridh
- 32 Botanikdagarna 1994 i Abisko
 Bengt Stridh .
- 33 SBF:s framtid
 Bengt Stridh
- 33 Wildflower Hot Line
- 34 Skriv mera i VÄX!
 Bengt Stridh
- 35 Tankar från en redaktör